

BARIERY WEJŚCIA DLA MŁODYCH ROLNIKÓW – CZY ZALEŻĄ OD WIELKOŚCI GOSPODARSTWA?

MARIE ŠIMPACHOVÁ PECHROVÁ
ONDŘEJ ŠIMPACH

Abstrakt

Wchodząc do sektora, a młodzi rolnicy muszą pokonać pewne bariery. Celem pracy jest ocena głównych przeszkód w zakładaniu działalności rolniczej oraz ocena, czy bariery wejścia dla młodych rolników są uzależnione od wielkości gospodarstwa. W badaniu wykorzystano dane pochodzące z ankiety elektronicznej przeprowadzonej wśród 510 młodych rolników w Czechach. Średnia wielkość gospodarstwa wynosiła od 0 do 1 000 ha (średnio 42,4 ha). Rolników podzielono na kategorie: od 0 do 5 ha – mali, od 5 ha do 50 ha – średni i powyżej 50 ha – duzi.

Młodzi rolnicy ocenili trudności, które musieli pokonać, gdy rozpoczynali prowadzenie gospodarstwa, w skali od 1 (zdecydowanie była to bariera) do 4 (nie była to istotna bariera) i 0 (to mnie nie dotyczy). Obliczono średnią punktację dla każdej kategorii i bariery. Największą barierę stanowiły obciążenia administracyjne i zakup gruntów rolnych. Młodzi rolnicy nie postrzegali planowania strategicznego i zakupu zwierząt gospodarskich jako znacznego problemu. Test w tabeli krzyżowej wykazał, że niemal wszystkie rodzaje barier w sposób istotny statystycznie były uzależnione od wielkości gospodarstwa. Najtrudniej jest rozpocząć działalność gospodarczą w przypadku małych i średnich gospodarstw rolnych, ale zakup gruntów rolnych oraz zdobycie wiedzy i doświadczenia są trudne dla wszystkich gospodarstw w podobnym stopniu.

Słowa kluczowe: bariery wejścia, mali rolnicy, młodzi rolnicy.

Kody JEL: Q12, C12, Q14.

Wstęp

Starzenie się rolników i problemy związane z odnową pokoleniową w rolnictwie pozostają faktem dla całej Unii Europejskiej. W Czechach dominują zarządcy gospodarstw w grupie wiekowej 55-64 lata (32%). Odsetek rolników powyżej 65 roku życia to nawet 26,8%. W grupie wiekowej 45-54 lata jest ich 22,1% (Eurostat, 2019). Dlatego też odnowa pokoleniowa ma kluczowe znaczenie dla utrzymania kontynuacji zaopatrzenia w żywność i zachowania krajobrazu. Może istnieć wiele różnych przyczyn tej sytuacji.

Liczne badania wykazały, że na spadek liczby młodych rolników wpływa niechęć starzejących się rolników do przekazywania gospodarstwa nowym pokoleniom ze względów edukacyjnych, finansowych i motywacyjnych (May i in., 2019). Z drugiej strony czasami brak jest następców i gospodarstwo musi zostać przejęte przez inną osobę. W tym przypadku proces jest skomplikowany. Na przykład w Austrii sugeruje się wielopokoleniowe nierodzinne partnerstwo agrarne jako adaptacyjną strategię przetrwania i odnowy chłopstwa (Korzenszky, 2019). Amichi i in. (2016) zaproponowali nieformalne rolnictwo pośrednie jako środek, który może pomóc w przekazaniu gruntów młodemu pokoleniu rolników i w odnowie pokoleniowej.

Poza tym młodzi rolnicy muszą pokonywać pewne bariery przy wchodzeniu do sektora. Są one uzależnione od tego, czy gospodarstwo zostaje dziedziczone lub przejęte od krewnych rodziny, czy też młody człowiek zaczyna działalność bez żadnego przygotowania. Zawsze łatwiej jest zacząć od już ustanowionego gospodarstwa. Rolnicy, którzy zaczynają „od zera”, muszą przede wszystkim przezwyciężyć problem braku dostępnych gruntów i środków finansowych na inwestycje, niewystarczającego doświadczenia w rolnictwie i procedur administracyjnych (Šimpachová Pechrová, 2017).

Ankieta przeprowadzona w Czechach przez Ecorys (2014) wykazała, że „zdaniem młodych rolników, biorących udział w ankiecie, dostępność gruntów (do zakupu lub dzierżawy) oraz – w mniejszym stopniu – kwestie prawne są bardziej problematyczne niż zdaniem innych młodych rolników w UE”. Z drugiej strony problemy z pozyskaniem siły roboczej nie były tak wyraźne. W Tajlandii widoczny był również problem z pozyskaniem ziemi. „Programy wsparcia pomogły rolnikom przezwyciężyć brak wiedzy rolniczej i zintegrować się ze społecznościami wiejskimi, ale wsparcie udzielane w dostępie do gruntów i kapitału było czasami ograniczone, a często nie istniało” (Phiboon, Cochetel i Faysse, 2019).

Carbone i Subioli (2008) ustalili, że „starzenie się posiadaczy gospodarstw jest wynikiem złożonego zestawu czynników, wśród których najbardziej godne uwagi są: (i) obecność barier wejścia, (ii) obecność barier wyjścia, (iii) utrzymujący się niski poziom czynnika produktywności w rolnictwie; (iv) obecność międzysektorowych przepływów siły roboczej w pośrednich klasach wiekowych”. Sytuacja jest dla nich łatwiejsza, jeśli odziedziczą lub przejmą gospodarstwo od krewnych lub innych rolników. „Biorąc pod uwagę fakt, że większość działalności rolniczej jest prowadzona przez rodziny, można wykazać, że międzypokoleniowe transfery gospodarstw rolnych stanowią podstawowy aspekt zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw rolnych” (Uchiyama, Lobley, Errington i Yanagimura, 2008).

Kiedy młodzi rolnicy zaczynają od początku, bariery są dla nich znacznie wyższe. Logiczne jest zatem, że w tym przypadku zaczynają od raczej małych przedsiębiorstw i stopniowo rozwijają swoje gospodarstwa z upływem czasu. Możemy założyć, że rozpoczynający działalność młodzi rolnicy posiadający małe gospodarstwa rolne napotykać na większe bariery lub są one dla nich trudniejsze do pokonania. Na przykład badania przeprowadzone przez Ecorys (2014) wykazały, że w Czechach „dostęp do gruntów jest trudniejszy dla młodych rolników posiadających małe gospodarstwa niż dla młodych rolników posiadających duże gospodarstwa”. Celem artykułu jest ocena, czy bariery wejścia dla młodych rolników są uzależnione od wielkości gospodarstwa. Wyniki można wykorzystać do kształtowania polityki. Zgodnie z definicją Wspólnej Polityki Rolnej za „młodych” uważamy rolników poniżej 40. roku życia. Zdaniem Šimpachovej Pechrovej i Šimpacha (2018) „zostaną również wdrożone środki, które pomogłyby młodym rolnikom pokonać bariery wejścia”. Warto zauważyć, jakie rodzaje barier są postrzegane przez rolników jako najważniejsze w zależności od wielkości gospodarstwa.

Materiały i metody

Korzystamy z danych pierwotnych pozyskanych na podstawie ankiety przeprowadzonej w dniach 14-30 czerwca 2018 r. Wysłaliśmy elektronicznie kwestionariusz do około 6 tysięcy rolników poniżej 40. roku życia, których grunty zarejestrowane są w systemie identyfikacji działek rolnych. Otrzymaliśmy kompletne odpowiedzi od 510 respondentów. Większość z nich to mężczyźni – 74,9%. Średni wiek respondenta wynosił 32,9 lat. 42,4% młodych rolników rozpoczęło działalność rolniczą bez wcześniejszego przygotowania (42,4%), a 41,8% przejęło gospodarstwo od rodziców lub innych krewnych. 5,1% respondentów odziedziczyło gospodarstwo. Pozostali respondenci pozyskali gospodarstwo na różne sposoby (kupili gospodarstwo od rodziców lub innych krewnych lub od innych rolników, dołączyli do istniejącego gospodarstwa rodzinnego, częściowo je przejęli, posiadali własne obiekty z innych źródeł itp.).

Oprócz pytań identyfikacyjnych młodzi rolnicy oceniali trudności, które musieli pokonać, rozpoczynając prowadzenie gospodarstwa, w skali: 1 – zdecydowanie była to bariera, 2 – raczej była to bariera, 3 – raczej nie była to bariera, 4 – zdecydowanie nie była to bariera, 0 – to mnie nie dotyczy (nie mogę ocenić). Oceniane bariery to: (1) planowanie strategiczne, (2) pozyskiwanie środków finansowych na rozpoczęcie działalności gospodarczej, (3) pozyskiwanie środków finansowych na rozwój działalności gospodarczej, (4) zakup gruntów rolnych, (5) dzierżawa gruntów rolnych, (6) zakup zwierząt gospodarskich, (7) zakup nieruchomości, (8) dzierżawa nieruchomości, (9) zakup innych środków trwałych, (10) dzierżawa innych środków trwałych, (11) pozyskiwanie wykwalifikowanych pracowników, (12) niewykwalifikowani pracownicy, (13) zapewnienie sprzedaży, (14) obciążenie administracyjne, (15) zdobycie wiedzy i doświadczenia.

Tabela 1 opisuje próbkę respondentów. Większość rolników (483) to osoby fizyczne, 135 to gospodarstwa ekologiczne. Średnia wielkość gospodarstwa wynosiła 42,4 ha, minimum 0 (tylko produkcja zwierzęca obejmowała 12 gospodarstw)

i maksimum 1000. Rolników podzielono na trzy kategorie w zależności od wielkości: (1) od 0 do 5 ha – mali (było ich 114), (2) od 5 ha do 50 ha – średni (278 przypadków) i (3) powyżej 50 ha – duzi (118). Podział został przeprowadzony w celu uzyskania zrównoważenia liczby gospodarstw w każdej kategorii. Dla każdej kategorii i bariery obliczono średnią ocen.

Tabela 1

<i>Opis próbki</i>			
Areał	Liczba	Rodzaj produkcji	Liczba
Brak gruntów (0 ha)	12 (2.4%)	Zwierzęca	175 (34.3%)
Mały (do 5 ha)	114 (22.4%)	Roślinna	133 (26.1%)
Średni (od powyżej 5 ha do 50 ha)	278 (54.5%)	Mieszana	202 (39.6%)
Duży (od powyżej 50 ha do 1000 ha)	118 (23.1%)		

Źródło: opracowanie własne w oparciu o badania pierwotne.

Ponieważ zmienne są kategoryczne, zostały one wprowadzone do tabeli krzyżowej z 5 wierszami (r) i 3 kolumnami (c). Niech O_{ij} stanowi obserwowane zliczenie dla wiersza i -tego ($i = 1$ do R) i kolumny j -tej ($j = 1$ do C). Następnie tabelę krzyżową można przedstawić tak jak w Tabeli 2 i obliczane są częstości empiryczne.

Tabela 2

Tabela krzyżowa częstości empirycznych

	c_1	...	c_j	...	c_c	Σ
r_1	O_{11}	...	O_{1j}	...	O_{1c}	$n_{1\cdot}$
\vdots	\vdots		\vdots		\vdots	\vdots
r_i	O_{i1}	...	O_{ij}	...	O_{ic}	$n_{i\cdot}$
\vdots	\vdots		\vdots		\vdots	\vdots
r_R	O_{R1}	...	O_{Rj}	...	O_{Rc}	$n_{R\cdot}$
Σ	$n_{\cdot 1}$		$n_{\cdot j}$		$n_{\cdot c}$	N

Źródło: opracowanie własne.

Gdzie: $n_{i\cdot} = \sum_j O_{ij}$ i $n_{\cdot j} = \sum_i O_{ij}$. Obliczono łączną liczbę zliczeń w tabeli

$N = \sum_i \sum_j O_{ij}$. Przetestowano w tabeli krzyżowej, czy istnieją istotne statystycznie

różnice między oceną w każdej kategorii. Hipoteza zerowa H_0 zakładała, że cechy są statystycznie niezależne. Wykorzystujemy test χ^2 z obliczonym kryterium

$G = \sum_i \sum_j \frac{(O_{ij} - E_{ij})^2}{E_{ij}}$, gdzie: $E_{ij} = \frac{n_{i\cdot} \cdot n_{\cdot j}}{N}$. Statystyka testu Pearsona jest zgodna z asym-

ptycznym rozkładem χ^2 ze stopniami swobody $(R - 1)(C - 1)$, gdy zmienne wierszowe i kolumnowe są niezależne. Gdy obliczone kryterium przekracza podaną w ta-

beli wartość rozkładu χ^2 na wybranym poziomie istotności (w naszym przypadku 0,05), wtedy hipoteza zerowa zostaje odrzucona. Wtedy cechy są niezależne. Obliczenia przeprowadzono w arkuszu kalkulacyjnym MS Excel.

Wyniki i dyskusja

Na podstawie badań pierwotnych dowiedzieliśmy się, jakie są najwyższe i najniższe bariery. Im niższa jest średnia punktacja, tym istotniejszy jest problem.

Największą barierę stanowił zakup gruntów rolnych i obciążenia administracyjne. Średnie obliczone wyniki wynosiły odpowiednio 1,3 i 1,5. 62,2% respondentów odpowiedziało, że zakup gruntów był zdecydowanie trudny, a 15,5%, że był dla nich raczej trudny podczas rozpoczynania działalności gospodarczej. Ustalenie to jest zgodne z badaniem Ecorys (2015), w którym ponad 75% młodych rolników uznało dostępność gruntów do zakupu za wyzwanie dla swojej działalności. Dostępność gruntów do dzierżawy była postrzegana przez 42,5% jako zdecydowanie trudna, a przez 26,9% jako raczej trudna, ale w Ecorys (2015) prawie 72% rolników postrzegało ją jako problem. Choć w naszym przypadku kwestie administracyjne związane z rozpoczynaniem działalności zostały przez 62,0% uznane za zdecydowanie trudne i przez 20,8% za raczej trudne, to inne kwestie prawne zostały uznane za istotne przez 28% respondentów w badaniu Ecorys (2005).

Z drugiej strony młodzi rolnicy nie uważali za duży problem planowania strategicznego (tylko 16,7% odpowiedziało zdecydowanie tak, a 21,4% raczej tak, średni wynik wyniósł 2,6) i zakupu zwierząt gospodarskich (tylko 16,7% odpowiedziało zdecydowanie tak, a 14,3% raczej tak, średni wynik wyniósł 2,6). Z badania Ecorys (2014) wynika, że najmniej istotną przeszkodą było uzyskanie ubezpieczenia i interwencje rodziców lub innych osób, tak samo jak pozyskiwanie pracowników sezonowych. Ponadto nasze badanie potwierdza, że pozyskanie pracowników wykwalifikowanych (średni wynik 2,0) i niewykwalifikowanych (2,3) nie stanowi wielkiego problemu dla rolników. Nie obserwowaliśmy zdobycia wiedzy i doświadczenia w tak szczegółowy sposób jak w badaniu Ecorys (2014), którego celem było zbadanie potrzeb informacyjnych, szkolenia zawodowego i edukacyjnych młodych rolników. Według warsztatów ERDN (2018) młodzi rolnicy i nowi rolnicy w Europie napotykają trzy istotne przeszkody w realizacji swoich ambicji: dostęp do gruntów, dostęp do środków finansowych oraz dostęp do szkoleń i wiedzy.

Rysunek 1 przedstawia wyniki oceny potrzeb. Im niższa jest średnia ocen, tym trudniejsze jest działanie dla rolników rozpoczynających działalność.

W konsekwencji zbadano, czy bariery w sposób istotny statystycznie zależą od wielkości gospodarstwa. Empiryczne i teoretyczne częstotliwości bezwzględne przedstawiono w Tabeli 3 w Załączniku. Podana w tabeli wartość rozkładu χ^2 z 8 stopniami swobody ($\eta = (R - 1) * (C - 1) = (5 - 1) * (3 - 1)$) wynosiła 15,5. Jeśli obliczona wartość G przekroczyła wartość podaną w tabeli, odrzucano hipotezę zerową dotyczącą niezależności.

Rys. 1. Trudności podczas rozpoczynania działalności gospodarczej.

Źródło: opracowanie własne w oparciu o badania pierwotne.

Pytania oceniano w następujący sposób:

- 1) *Czy planowanie strategiczne było dla Państwa trudne podczas rozpoczynania działalności?* Trudności z planowaniem strategicznym uzależnione były od wielkości gospodarstwa. Średnie gospodarstwa odpowiadały stosunkowo częściej, że trudno było im poradzić sobie z tym działaniem. Z drugiej strony małe i duże gospodarstwa odpowiedziały „zdecydowanie tak” rzadziej niż teoretycznie powinny, tak więc nie było to dla nich takie trudne. Może to wynikać z faktu, że małe gospodarstwa w ogóle nie myślą strategicznie lub tylko na małą skalę, a duże przedsiębiorstwa posiadają znormalizowane procedury planowania strategicznego.
- 2) *Czy pozyskanie środków finansowych na rozpoczęcie działalności gospodarczej było dla Państwa trudne?* Cecha ta również była uzależniona od wielkości gospodarstwa. Małe i duże gospodarstwa ponownie odpowiedziały, że jest to dla nich zdecydowanie trudne rzadziej niż teoretycznie mogły. Małe gospodarstwa mogą być gospodarstwami rodzinnymi, a środki finansowe można uzyskać od rodziny. Duże gospodarstwa mają na ogół łatwiejszy dostęp do środków finansowych w formie pożyczek i kredytów. Średnie gospodarstwa odpowiadały stosunkowo częściej, że trudno było im pozyskać środki finansowe na rozpoczęcie działalności gospodarczej.
- 3) *Czy pozyskanie środków finansowych na rozwój działalności gospodarczej było dla Państwa trudne?* Odpowiedzi uzależnione były od wielkości gospodarstwa. Małe i duże przedsiębiorstwa rzadziej odpowiadały, że zdecydowanie trudno było im uzyskać środki finansowe. Małe gospodarstwa również rzadziej deklarowały, że jest to raczej trudne. Z drugiej strony średnie przedsiębiorstwa częściej deklarowały, że pozyskanie środków finansowych jest dla nich zdecydowanie i raczej trudne.
- 4) *Czy zakup gruntów rolnych był dla Państwa trudny?* Co zaskakujące, odpowiedzi były niezależne od wielkości gospodarstwa, prawie wszyscy zarządcy deklarowali, że pozyskanie gruntów było dla nich zdecydowanie lub raczej trudne.

- 5) *Czy dzierżawa gruntów rolnych była dla Państwa trudna?* Okazało się, że dzierżawa gruntów rolnych również była uzależniona od wielkości gospodarstwa i była trudniejsza dla średnich i dużych przedsiębiorstw. Małe gospodarstwa nie musiały tak często dzierżawić gruntów.
- 6) *Czy zakup budynków był dla Państwa trudny podczas rozpoczynania działalności gospodarczej?* Działanie to również jest uzależnione od tego, czy gospodarstwo jest małe i duże (mniej trudne) czy średnie (trudniejsze).
- 7) *Czy dzierżawa budynków była dla Państwa trudna podczas rozpoczynania działalności gospodarczej?* Dzierżawa budynków również jest uzależniona od wielkości, ponieważ znów była ona trudniejsza dla średnich przedsiębiorstw niż powinna, ale mniej trudna dla małych i dużych gospodarstw.
- 8) *Czy pozyskanie pracowników wykwalifikowanych było dla Państwa trudne podczas rozpoczynania działalności gospodarczej?* Działanie to było uzależnione od wielkości, ponieważ średnie i większe przedsiębiorstwa postrzegały je jako problem. Z drugiej strony, w przypadku mniejszych gospodarstw nie było to zbyt istotną kwestią, ponieważ wiele z nich w ogóle nie potrzebowało wykwalifikowanych pracowników.
- 9) *Czy pozyskanie niewykwalifikowanych pracowników było dla Państwa trudne podczas rozpoczynania działalności gospodarczej?* Podobna sytuacja miała miejsce również w przypadku pracowników niewykwalifikowanych – trudność zależała od wielkości gospodarstwa.
- 10) *Czy zapewnienie sprzedaży było dla Państwa trudne podczas rozpoczynania działalności gospodarczej?* To działanie również było uzależnione od wielkości. Średnie przedsiębiorstwa odpowiadały, że stanowi to dla nich problem, częściej niż powinny, zgodnie z częstotliwościami teoretycznymi. Małe gospodarstwa nie musiały tak często rozwiązywać tego problemu. Duże odpowiedziały, że jest to dla nich raczej problem, a następnie, że raczej nie jest to problem.
- 11) *Czy trudno było Państwu przewyciężyć obciążenia administracyjne?* Obciążenia administracyjne były trudne dla wszystkich przedsiębiorstw i uzależnione od wielkości. Zwłaszcza średnie i duże gospodarstwa uważały je za problem.
- 12) *Czy zdobycie wiedzy i doświadczenia było dla Państwa trudne?* Był to problem dla wszystkich rodzajów gospodarstw, niezależnie od ich wielkości.

Porównanie odpowiedzi dla małych, średnich i dużych przedsiębiorstw przedstawiono na rysunku 2 w Załączniku.

Prawie wszystkie rodzaje barier w sposób istotny statystycznie są uzależnione od wielkości gospodarstwa. Wydaje się, że w przypadku małych gospodarstw trudniej jest rozpocząć działalność, mimo że nie muszą one wykonywać tak wielu działań (takich jak pozyskiwanie wykwalifikowanych i niewykwalifikowanych pracowników), ponieważ są one zbyt małe, aby ich potrzebować. Duże firmy muszą wykonywać wiele działań, włączając w to planowanie strategiczne i pozyskiwanie pracowników, które nie są konieczne w mniejszych przedsiębiorstwach. W związku z tym ich sytuacja wydaje się również trudna, ale wiele działań można ułatwić dzięki łatwiejszemu dostępowi do

informacji („ponieważ wielkość i działalność określają zdolność firmy do dostępu do informacji” Masson i Shariff (red.), 2010). Pozycja średnich przedsiębiorstw wydaje się być najtrudniejsza, ponieważ muszą one zapewnić więcej działań niż małe przedsiębiorstwa, ale mają mniejsze zdolności do ich zabezpieczenia niż większe przedsiębiorstwa. Dlatego częściej odpowiadały, że pewne działania są dla nich trudniejsze niż teoretycznie powinny lub mogły być. Wzrost wielkości gospodarstw operacyjnych pomaga im wykorzystać zalety ekonomii skali (Kaur i Kataria, 2017).

Jedynie zakup gruntów rolnych oraz zdobycie wiedzy i doświadczenia nie były uzależnione od kategorii wielkości i były trudne dla wszystkich kategorii wielkości w podobnym stopniu. Jednakże „duże przedsiębiorstwa mogą różnić się od mniejszych pod względem otwartości na wiedzę zewnętrzną tylko ze względu na motywację strategiczną” (Almeida, Dokko i Rosenkopf, 2003). Wyzwaniem dla przyszłych badań jest szczegółowe zbadanie potrzeb młodych rolników za pomocą jakościowych metod grup fokusowych lub indywidualnych wywiadów, aby móc lepiej zidentyfikować bariery podczas rozpoczynania działalności i zapewnić im znaczące i skuteczne wsparcie.

Wniosek

Rozpoczynając nową działalność gospodarczą lub przejmując gospodarstwo od poprzedników, młodzi rolnicy muszą pokonać pewne bariery i trudności. Celem artykułu była ocena głównych przeszkód w rozpoczynaniu działalności rolniczej oraz ocena, czy bariery wejścia dla młodych rolników są uzależnione od wielkości gospodarstwa. Badanie wykorzystywało dane pierwotne pochodzące z ankiety elektronicznej przeprowadzonej wśród 510 młodych rolników w Czechach.

Młodzi rolnicy ocenili trudności, które musieli pokonać, gdy rozpoczynali prowadzenie gospodarstwa, w skali od 1 (zdecydowanie była to bariera) do 4 (nie była to istotna bariera) i 0 (to mnie nie dotyczy). Ocenione bariery to: planowanie strategiczne, pozyskiwanie środków na rozpoczęcie/rozwój działalności gospodarczej, zakup/dzierżawa gruntów rolnych, zakup zwierząt gospodarskich, zakup/dzierżawa nieruchomości, zakup/dzierżawa innych środków trwałych, pozyskiwanie wykwalifikowanych/niewykwalifikowanych pracowników, zapewnienie sprzedaży, obciążenie administracyjne, zdobycie wiedzy i doświadczenia. Średnia wielkość gospodarstwa wynosiła 42,4 ha, minimum 0 (tylko produkcja zwierzęca) i maksimum 1 000. Rolników podzielono na trzy kategorie w zależności od wielkości (od 0 do 5 ha – mali, od powyżej 5 ha do 50 ha – średni i powyżej 50 ha – duzi). Dla każdej kategorii i bariery obliczono średnią ocen.

Największą barierę stanowiły obciążenia administracyjne i zakup gruntów rolnych. Z drugiej strony młodzi rolnicy nie postrzegali planowania strategicznego i zakupu zwierząt gospodarskich jako dużego problemu. Przetestowano w tabeli krzyżowej, czy istnieją istotne statystycznie różnice między odpowiedziami w każdej kategorii. Prawie wszystkie rodzaje barier były w istotnym statystycznie stopniu uzależnione od wielkości gospodarstwa. Wydaje się, że w przypadku małych gospodarstw trudno jest rozpocząć działalność gospodarczą. Niemniej jednak istnieje wiele działań, które nie są dla nich istotne/których nie muszą rozwiązywać (takie jak pozyskiwanie pra-

owników). Jednak również średnie gospodarstwa napotkały przeszkody, ponieważ nie są wystarczająco duże, aby pokonać bariery ze względu na swoją wielkość (np. lepszy dostęp do informacji). Z drugiej strony zakup gruntów rolnych oraz zdobycie wiedzy i doświadczenia jest trudne dla wszystkich kategorii wielkości.

Podziękowanie

Artykuł otrzymał wsparcie Ministerstwa Rolnictwa Republiki Czeskiej, wsparcie instytucjonalne MZE-RO0918, nr wewnętrznego projektu badawczego: 1113/2019.

Tabela 3

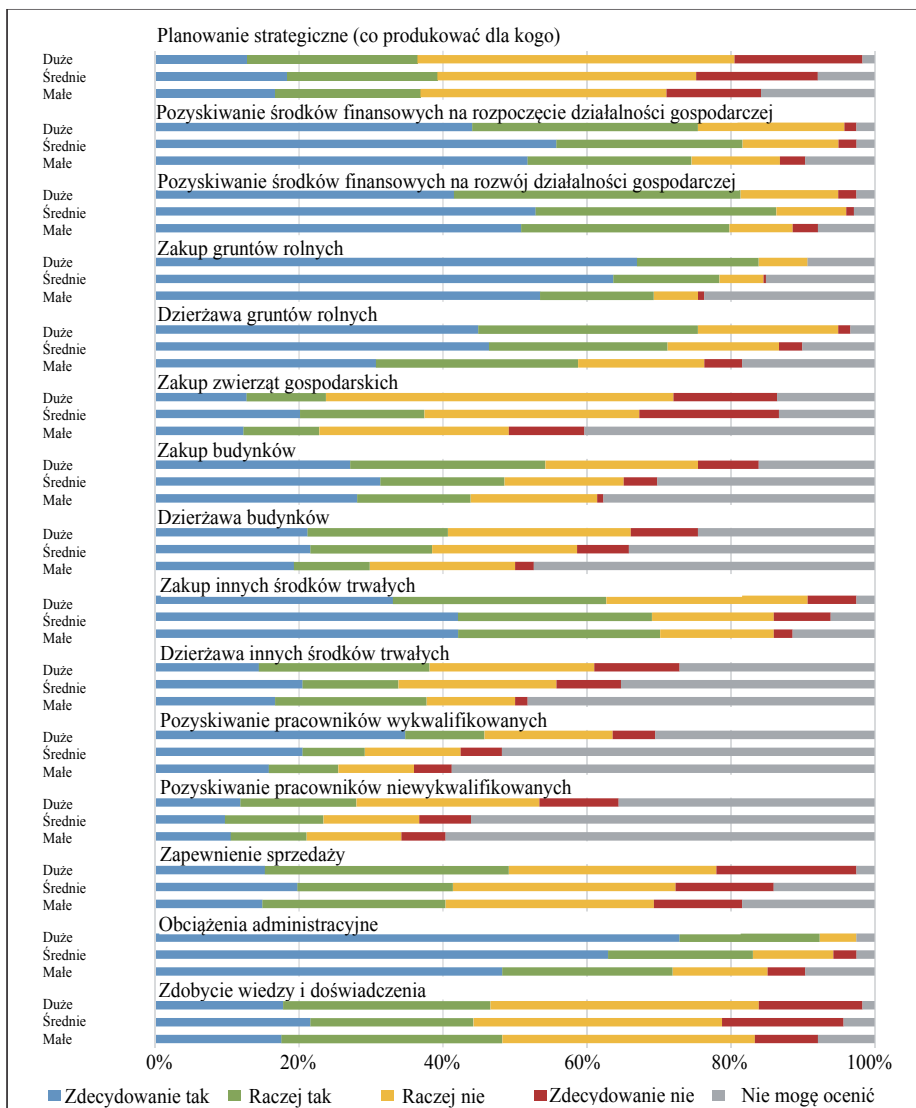
Testowanie w tabelach krzyżowych

		Częstotliwości empiryczne				Częstotliwości teoretyczne			
Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Nie mogę ocenić	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Nie mogę ocenić
Planowanie strategiczne (co produkować dla kogo)									
Male	19,0	23,0	39,0	15,0	18,0	20,4	23,6	40,4	18,0
Średnie	51,0	58,0	100,0	47,0	22,0	49,6	57,4	98,6	28,4
Duże	15,0	28,0	52,0	21,0	2,0	21,1	24,4	41,8	12,0
Zależność									
G = 19,3 > 15,5									
Pozyskiwanie środków finansowych na rozpoczęcie działalności gospodarczej									
Male	59,0	26,0	14,0	4,0	11,0	62,2	28,5	14,8	3,2
Średnie	155,0	72,0	37,0	7,0	7,0	151,8	69,5	36,2	7,8
Duże	52,0	37,0	24,0	2,0	3,0	64,4	29,5	15,4	3,3
Zależność									
G = 20,6 > 15,5									
Pozykiwanie środków finansowych na rozwój działalności gospodarczej									
Male	58,0	33,0	10,0	4,0	9,0	59,6	36,6	10,8	2,0
Średnie	147,0	93,0	27,0	3,0	8,0	145,4	89,4	26,2	5,0
Duże	49,0	47,0	16,0	3,0	3,0	61,7	37,9	11,1	2,1
Zależność									
G = 16,2 > 15,5									
Zakup gruntów rolnych									
Male	61,0	18,0	7,0	1,0	27,0	69,2	17,2	7,0	0,6
Średnie	177,0	41,0	17,0	1,0	42,0	168,8	41,8	17,0	1,4
Duże	79,0	20,0	8,0	0,0	11,0	71,6	17,8	7,2	0,6
Niezależność									
G = 11,6 < 15,5									
Dzierżawa gruntów rolnych									
Male	35,0	32,0	20,0	6,0	21,0	47,7	29,4	18,3	4,4
Średnie	129,0	69,0	43,0	9,0	28,0	116,3	71,6	44,7	10,6
Duże	53,0	36,0	23,0	2,0	4,0	49,4	30,4	19,0	4,5
Zależność									
G = 22,1 > 15,5									

	Częstotliwości empiryczne				Częstotliwości teoretyczne					
	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Nie mogę ocenić	
Zakup zwierząt gospodarskich										
Małe	14,0	12,0	30,0	12,0	46,0	20,4	17,4	32,9	19,2	24,1
Średnie	56,0	48,0	83,0	54,0	37,0	49,6	42,6	80,1	46,8	58,9
Duże	15,0	13,0	57,0	17,0	16,0	21,1	18,1	34,0	19,9	25,0
Zależność										
G = 59,6 > 15,5										
Zakup budynków										
Małe	32,0	18,0	20,0	1,0	43,0	34,6	19,2	19,2	4,1	36,9
Średnie	87,0	48,0	46,0	13,0	84,0	84,4	46,8	46,8	9,9	90,1
Duże	32,0	32,0	25,0	10,0	19,0	35,8	19,9	19,9	4,2	38,2
Zależność										
G = 31,9 > 15,5										
Dzierżawa budynków										
Małe	22,0	12,0	23,0	3,0	54,0	23,8	17,2	23,0	6,7	43,3
Średnie	60,0	47,0	56,0	20,0	95,0	58,2	41,8	56,0	16,3	105,7
Duże	25,0	23,0	30,0	11,0	29,0	24,7	17,8	23,8	6,9	44,9
Zależność										
G = 20,1 > 15,5										
Zakup innych środków trwałych										
Małe	48,0	32,0	18,0	3,0	13,0	48,0	31,1	18,9	7,3	8,7
Średnie	117,0	75,0	47,0	22,0	17,0	117,0	75,9	46,1	17,7	21,3
Duże	39,0	35,0	33,0	8,0	3,0	49,7	32,2	19,6	7,5	9,0
Zależność										
G = 22,4 > 15,5										
Dzierżawa innych środków trwałych										
Małe	19,0	24,0	14,0	2,0	55,0	22,1	17,7	21,8	7,9	44,5
Średnie	57,0	37,0	61,0	25,0	98,0	53,9	43,3	53,2	19,1	108,5
Duże	17,0	28,0	27,0	14,0	32,0	22,9	18,4	22,6	8,1	46,1
Zależność										
G = 33,3 > 15,5										

Częstotliwości empiryczne				Częstotliwości teoretyczne						
Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Nie mogę ocenić	Zdecydowanie tak	Raczej nie	Nie mogę ocenić			
Pozyskiwanie pracowników wykwalifikowanych										
Małe	18,0	11,0	12,0	6,0	67,0	21,8	10,2	14,3	6,4	61,4
Średnie	57,0	24,0	37,0	16,0	144,0	53,2	24,8	34,8	15,6	149,6
Duże	41,0	13,0	21,0	7,0	36,0	22,6	10,5	14,8	6,6	63,5
G = 32,5 > 15,5								Zależność		
Pozyskiwanie pracowników niewykwalifikowanych										
Małe	12,0	12,0	15,0	7,0	68,0	11,3	14,5	15,1	7,9	65,1
Średnie	27,0	38,0	37,0	20,0	156,0	27,7	35,5	36,9	19,1	158,9
Duże	14,0	19,0	30,0	13,0	42,0	11,7	15,1	15,7	8,1	67,4
G = 28,1 > 15,5								Zależność		
Zapewnienie sprzedaży										
Małe	17,0	29,0	33,0	14,0	21,0	20,9	25,9	34,6	15,1	17,4
Średnie	55,0	60,0	86,0	38,0	39,0	51,1	63,1	84,4	36,9	42,6
Duże	18,0	40,0	34,0	23,0	3,0	21,7	26,8	35,8	15,7	18,1
G = 26,1 > 15,5								Zależność		
Obciążenia administracyjne										
Małe	55,0	27,0	15,0	6,0	11,0	66,9	24,1	13,4	4,4	5,2
Średnie	175,0	56,0	31,0	9,0	7,0	163,1	58,9	32,6	10,6	12,8
Duże	86,0	23,0	6,0	0,0	3,0	69,2	25,0	13,8	4,5	5,4
G = 27,8 > 15,5								Zależność		
Zdobycie wiedzy i doświadczenia										
Małe	20,0	35,0	40,0	10,0	9,0	23,3	28,5	39,6	16,6	6,1
Średnie	60,0	63,0	96,0	47,0	12,0	56,7	69,5	96,4	40,4	14,9
Duże	21,0	34,0	44,0	17,0	2,0	24,1	29,5	40,9	17,2	6,3
G = 12,6 < 15,5								Niezależność		

Źródło: opracowanie własne w oparciu o badania pierwotne.

Rys. 2. W jakim stopniu te działania były dla Państwa trudne podczas rozpoczynania prowadzenia gospodarstwa?

Źródło: opracowanie własne w oparciu o badania pierwotne.

Literatura

- Almeida, P., Dokko, G., Rosenkopf, L. (2003). Startup size and the mechanisms of external learning: increasing opportunity and decreasing ability? *Research Policy*, 32(2), s. 301-315.
- Amichi et al. (2016). The role of indirect farming in the generational renewal of farmers in irrigated agriculture in Tunisia. *Cahiers Agricultures*, 25(3), s. 1-7.
- Carbone, A., Subioli, G. (2008). The generational turnover in agriculture: the ageing dynamics and the EU support policies to young farmers. *Proceedings of the 109th EAAE Seminar: The CAP after the Fischler reform*. Viterbo, Italy. Pobrane z: http://ageconsearch.umn.edu/record/44731/files/A074_Carbone.pdf (data dostępu: 5.11.2018 r.).
- Ecorys (2014). Young farmers' needs in Czech Republic. Pobrane z: <https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/external-studies/2015/young-farmers/country-reports/annex-i.6-czech-republic.pdf> (data dostępu: 4.11.2018 r.).
- ERDN (2018). *Rural Connections, Spring/Summer 2018* (s. 32-33). Pobrane z: https://enrd.ec.europa.eu/publications/rural-connections-magazine-springsummer-2018-edition_en (data dostępu: 10.11.2018 r.).
- Eurostat (2019). Database – Farm indicators by agricultural area, type of farm, standard output, sex and age of the manager and NUTS 2 regions. Pobrane z: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (data dostępu: 7.02.2020 r.).
- Kaur, A., Kataria, P. (2017). Dynamics of Agricultural Land Holdings and Production Performance: An Inter-State Analysis. *Indian Journal of Economics and Development*, 13(2), s. 257-268. DOI: 10.5958/2322-0430.2017.00176.7.
- Korzenszky, A. (2019). Extrafamilial farm succession: an adaptive strategy contributing to the renewal of peasantries in Austria. *Canadian Journal of Development Studies*, 40(2), s. 291-308. DOI: 10.1080/02255189.2018.1517301.
- Masson, A., Shariff, M. (red.). (2010). *Legal Strategies: How Corporations Use Law to Improve Performance*. Heidelberg: Springer. DOI: 10.1007/978-3-642-02135-0.
- May, D., Arancibia, S., Behrendt, K., Adams, J. (2019). Preventing young farmers from leaving the farm: Investigating the effectiveness of the young farmer payment using a behavioural approach. *Land Use Policy*, 82(2019), s. 317-327. DOI: 10.1016/j.landusepol.2018.12.019.
- Phiboon, K., Cochetel, C., Faysse, N. (2019). Support programmes and the diversity of young farmers in Thailand: A good match? *Outlook on Agriculture*, 48(4), s. 300-308. DOI: 10.1177/0030727019880559.
- Šimpachová Pechrová, M. (2017). *What is the motivation and barriers for young people to enter the agricultural sector?* Proceedings of the International Conference RELIK (s. 454-461). Pobrane z: <https://relik.vse.cz/2017/download/pdf/132-SimpachovaPechrova-Marie-paper.pdf> (data dostępu: 5.11.2018 r.).
- Šimpachová Pechrová, M., Šimpach, O. (2018). *Financial Support from EU's Common Agricultural Policy for Young Farmers in the Czech Republic*. Proceedings of the International Conference ICEI 2018, VŠB-TU: Ostrava, s. 1466-1473.
- Uchiyama, T., Lobley, M., Errington, A., Yanagimura, S. (2008). Dimensions of intergenerational farm business transfers in Canada, England, the USA and Japan. *Japanese Journal of Rural Economics*, 10, s. 33-48.

ENTRY BARRIERS FOR YOUNG FARMERS – DO THEY DEPEND ON THE SIZE OF THE HOLDING?

Abstract

Young farmers must overcome certain barriers when entering the sector. The aim of the paper is to evaluate the main obstacles in starting a farming business and to assess whether the entry barriers faced by young farmers depend on the size of a farm. We used data from electronic survey conducted among 510 young farmers in the Czech Republic. The average size of a farm was between 0 to 1000 ha (on average 42.4 ha). The farmers were divided into the following categories: those with a holding a from 0 to 5 ha – small, those with a holding a over 5 ha to 50 ha – medium, and those with a holding a over 50 ha – large.

Young farmers assessed the difficulties, which they had to overcome when starting up a farm on a scale from 1 (this was certainly a barrier) to 4 (it was not a huge barrier) and 0 (it is not my case). The average score for each category and barrier was calculated. The highest barrier was administrative burden and purchase of agricultural land. Young farmers did not perceive strategic planning and purchase of livestock as a big problem. The test in contingency table revealed that almost all types of barriers statistically significantly depended on the size of the farm. Starting a business is the most difficult problem for small and middle farms, but purchase of an agricultural land and obtaining knowledge and experience is difficult for all farms to a similar extent.

Keywords: entry barriers, small farmers, young farmers.

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 13.03.2020.